

PIOTR DZIERŻANOWSKI

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

ORCID: 0009-0000-4111-7596

dzierzanowski@pism.pl

Cele BRICS+ w kontekście rywalizacji ChRL z Zachodem

BRICS+ Goals in the Context of the Rivalry
between PRC and the West

Słowa kluczowe:

BRIC, BRICS, BRICS+,
Chiny, rywalizacja ChRL-
Zachód, rywalizacja ChRL-
USA, New Development
Bank, Contingent Reserve
Arrangement

Keywords:

BRIC, BRICS, BRICS+,
China, China-West
rivalry, China-US rivalry,
New Development Bank,
Contingent Reserve
Arrangement

Cele BRICS+ w kontekście rywalizacji ChRL z Zachodem

Grupę BRICS+ spaja przede wszystkim sprzeciw wobec obecnego porządku międzynarodowego. Analiza deklaracji końcowych z poszczególnych szczytów oraz relacji między uczestnikami tego formatu wskazuje na jego ograniczoną spójność polityczną i gospodarczą. Rozwój struktur współpracy pozostaje fragmentaryczny i nie prowadzi do powstania mechanizmów mogących stanowić realną alternatywę dla istniejących instytucji międzynarodowych. Rozszerzenie grupy o nowe państwa pogłębia jej heterogeniczność. BRICS+ funkcjonuje przede wszystkim jako format negatywny. Jednocześnie zauważalna jest rosnąca pozycja Chin, które mogą dążyć do wykorzystania go jako narzędzia w rywalizacji z Zachodem.

BRICS+ Goals in the Context of the Rivalry between PRC and the West

The BRICS+ group is primarily held together by opposition to the current international order. An analysis of summit declarations as well as trade and political relations between participating states indicates limited political and economic cohesion. The development of structures of cooperation remains fragmented and has not resulted in mechanisms that could constitute a viable alternative to existing international institutions. The expansion of the group increases its internal heterogeneity. As a result, BRICS+ functions primarily as a negative format. At the same time, China's growing position within the format suggests the possibility of its use as an instrument in rivalry with the West.

Charakterystyka problemu badawczego

Najważniejszym pytaniem w dyskusji o BRICS, a następnie BRICS+¹ jest to No nadrzędny cel istnienia grupy. Choć format ten postrzegany jest czasem jako istotny podmiot stosunków międzynarodowych, to jego cel nie został sformułowany wprost, tak jak w przypadku najważniejszych organizacji międzynarodowych, np. NATO czy Unii Europejskiej. W debacie eksperckiej oraz deklaracjach politycznych pojawiają się konkurencyjne twierdzenia, jakoby BRICS miało na celu wzmocnienie współpracy gospodarczej² czy skuteczne popieranie interesów państw rozwijających się (również tych niebędących członkami grupy)³, bądź że jest to format niechętny wobec obecnego ładu międzynarodowego i ma się przyczynić do jego zmiany⁴, przede wszystkim jako narzędzie polityki zagranicznej Chin⁵.

- 1 W niniejszej pracy akronim *BRICS* będzie używany odnośnie do wszystkich stadiów rozwoju grupy: *BRIC*, *BRICS* oraz *BRICS+*. Pozostałe dwa skrótowce będą się pojawiać wyłącznie dla określenia grupy w konkretnym składzie i odpowiadającym mu okresie: *BRIC* – przed dołączeniem RPA w 2010 r., a *BRICS+* – po rozszerzeniach w 2024 r.
- 2 Zob. np. M. Nach, R. Ncwadi, *BRICS Economic Integration: Prospects and Challenges*, „South African Journal of International Affairs” 2024, vol. 31, No. 2, s. 151–166.
- 3 D. Nurhayati, M. S. Ahzab, N. Sudarwati, *The Role of BRICS Countries in Global Cooperation and Contribution to World Economic Stability, Digital Innovation*, „International Journal of Management” 2025, vol. 2, No. 4, s. 162–173; A. Lukin, F. Xuesong, *What Is BRICS for China?*, „Strategic Analysis” 2019, vol. 43, No. 6, s. 620–631; O. Stuenkel, *The BRICS and the Future of Global Order*, Lexington Books, Lanham–Boulder–New York–London 2015.
- 4 A. A. Wso, R. M. Mahmood, *The Role of BRICS in Reshaping the Global Order: Confronting Western Hegemony in a Multipolar World*, „European Scientific Journal” 2025, vol. 21, No. 17, s. 24–53; S. Patrick [i in.], *BRICS Expansion and the Future of World Order: Perspectives from Member States, Partners, and Aspirants*, „Carnegie Endowment for International Peace” [online], 31 III 2025 [dostęp: 4 XI 2025]: <<https://carnegieendowment.org/research/2025/03/brics-expansion-and-the-future-of-world-order-perspectives-from-member-states-partners-and-aspirants?lang=en>>.
- 5 *What Is the BRICS Group, and Why Is It Expanding?*, „Council on Foreign Relations” [online], 18 X 2024 [dostęp: 9 X 2025]: <<https://www.cfr.org/backgrounders/what-brics-group-and-why-it-expanding>>; M. Przychodniak, *BRICS jako narzędzie polityki zagranicznej Chin*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 28 II 2025 (Biuletyn, 23 (3026)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2023%20\(3026\)%2028%20lutego%202025%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2023%20(3026)%2028%20lutego%202025%20r.pdf)> [dostęp: 14 X 2025]. Co ciekawe, podobne twierdzenia podnoszą także badacze pracujący w krajach uczestniczących w formacie i oceniający działalność grupy pozytywnie. Zob. np. A. Lukin, F. Xuesong, *What...*, s. 620–631.

Ramy konceptualne i analityczne

Celem niniejszej pracy jest odpowiedź na pytanie, czy któreś z trzech zidentyfikowanych w pierwszej sekcji twierdzeń jest prawdziwe i ewentualnie które. W tym celu przeprowadzono badania obejmujące analizę oficjalnych deklaracji grupy, zrealizowanych przez nią inicjatyw, spójności politycznej między członkami, spójności gospodarczej w aspekcie jakościowym oraz relacji handlowych w aspekcie ilościowym. Łącznie badania te pozwolą odpowiedzieć, czy grupa BRICS proponuje bądź przynajmniej ma potencjał do proponowania pozytywnych postulatów zgodnych z jej ambicjami oraz potencjałem gospodarczym i demograficznym. W przypadku stwierdzenia braku zdolności do wypracowania postulatów pozytywnych logiczną alternatywą będzie uznanie, że BRICS jest przede wszystkim formatem negatywnym, sprzeciwiającym się obecnemu, zdominowanemu przez USA i ich sojuszników porządkowi międzynarodowemu. Analizę relacji politycznych między członkami grupy, zwłaszcza w kontekście ostatnich rozszerzeń, utrudnia brak wiarygodnych źródeł, które pozwoliłyby rozpoznać różnice zdań w jej obrębie. Umożliwi ona jednak ocenę prawdopodobieństwa realizowania przez BRICS interesów różnych członków w najbliższym czasie. Artykuł ma charakter analizy politycznej na temat funkcjonowania przedmiotowego formatu. Pomocniczo, w odniesieniu do relacji między interesami państw, bezpieczeństwa i gospodarki, wykorzystuje perspektywę międzynarodowej ekonomii politycznej.

Ramy konceptualne

Dla uporządkowania dalszych rozważań konieczne jest doprecyzowanie kluczowych pojęć, które wykorzystano w artykule.

1. *Format współpracy i organizacja międzynarodowa.* BRICS nie jest organizacją międzynarodową w sensie formalnoprawnym, lecz formatem współpracy o charakterze nieformalnym. Oznacza to przede wszystkim, że ze względu na brak wiążącego aktu prawa międzynarodowego, który konstytuowałby BRICS, stopień sformalizowania modelu podejmowania decyzji pozostaje tam niewielki. Współpraca w ramach formatu opiera się na metodzie dyplomatycznej, a jej głównym narzędziem są regularne spotkania na szczeblu przywódców oraz wydawane po nich deklaracje polityczne. W odróżnieniu od organizacji międzynarodowych, takich jak Unia Europejska czy Światowa Organizacja Handlu (WTO), BRICS nie dysponuje

autonomią instytucjonalną ani zdolnością do samodzielnego podejmowania decyzji czy egzekwowania przyjętych ustaleń.

2. *Cel*. W niniejszej analizie cele rozumiane są jako deklarowane lub rekonstruowane pożądane stany rzeczy, niezależnie od zakresu ich faktycznej realizacji.

3. *Cel wspólny*. To cel, który wszyscy uczestnicy formatu akceptują jako pożądany stan rzeczy, niezależnie od ich pierwotnych interesów. Może być z nimi zbieżny bądź też modyfikować ich percepcję ze względu na przyjęcie celu przez część lub większość partnerów uczestniczących w formacie w taki sposób, że akceptują go właśnie ze względu na dynamikę w obrębie grupy. Nie musi mieć przy tym charakteru nadrzędnego ani porządkować całości działań podejmowanych w ramach formatu.

4. *Cel nadrzędny*. To cel wspólny, porządkujący inne cele i działania określone oraz realizowane w ramach formatu. Powinien mieć charakter względnie trwały i zakładać podporządkowanie mu obecnych, ale również przyszłych partykularnych interesów uczestników formatu, przynajmniej w ograniczonym stopniu. Optymalnie znalazłby potwierdzenie nie tylko w deklaracjach politycznych, ale także w działaniach formatu jako całości, a przynajmniej jego uczestników działających osobno, ale w koordynacji.

5. *Cele partykularne*. Odnoszą się one do zdefiniowanego przez poszczególnych uczestników formatu pożadanego stanu rzeczy. Mogą być realizowane przy wykorzystaniu BRICS jako narzędzia. Formułowanie celów partykularnych nie podlega ustaleniom z innymi uczestnikami formatu.

6. *Spójność*. Rozumiana jest jako stopień zbieżności deklarowanych stanowisk, interesów oraz faktycznych działań państw uczestniczących w formacie. Dotyczy ona wymiaru politycznego, jak i gospodarczego. Niska spójność przejawia się w rozbieżnych reakcjach na kluczowe wyzwania międzynarodowe, sprzecznych priorytetach oraz ograniczonej zdolności do formułowania wspólnych inicjatyw wykraczających poza poziom deklaracyjny.

7. *Potencjał współpracy*. Oznacza nieujawnioną jeszcze zdolność do przełożenia wspólnych deklaracji na trwałe mechanizmy działania oraz konkretne efekty współpracy. Jest pochodną m.in. istnienia instytucjonalnych narzędzi współpracy, zakresu i skali podejmowanych inicjatyw oraz stopnia ich autonomii wobec interesów poszczególnych uczestników. Wysoki potencjał współpracy nie musi oznaczać intensywnej aktywności – wskazuje raczej na możliwość rozwinięcia jej w sprzyjających warunkach.

8. *Format negatywny*. To format współpracy, którego spójność opiera się przede wszystkim na sprzeciwie wobec istniejącego ładu międzynarodowego lub działań określonych aktorów, a nie na wspólnej wizji alternatywnego porządku. W takim przypadku integrującym elementem współpracy jest krytyka zastanego stanu rzeczy i dążenie do jego podważenia, a nie wspólnie akceptowalny plan budowy alternatywnego porządku.

9. *Zachód*. W niniejszej pracy rozumiany jest jako zbiór państw i instytucji tworzących ład międzynarodowy, który dominuje od zakończenia zimnej wojny, w szczególności państw Europy i Ameryki Północnej.

Ramy analityczne

Przyjęte w artykule ramy analityczne służą ocenie funkcjonowania formatu BRICS poprzez zestawienie deklarowanych celów współpracy z faktycznymi działaniami uczestników oraz obserwowalnymi efektami ich koordynacji, a ostatecznie – odpowiedzi na postawione na wstępie pytanie badawcze o jego faktyczne cele. Analiza opiera się na badaniach relacji między trzema poziomami: deklaracji politycznych, praktyki działania oraz stopnia spójności i potencjału współpracy.

Podstawę materiału analitycznego stanowią: deklaracje końcowe kolejnych szczytów BRICS⁶, publicznie dostępne informacje na temat inicjatyw podejmowanych przez uczestników formatu oraz dane dotyczące faktycznego funkcjonowania współpracy między nimi. Deklaracje polityczne traktowane są jako źródło informacji o wyartykułowanych celach wspólnych, a nie jako autonomiczne zobowiązania normatywne.

Analiza przeprowadzona została w trzech następujących etapach. Po pierwsze, poprzez analizę dokumentów końcowych ze szczytów BRICS dokonano próby rekonstrukcji celów grupy na poziomie deklaracyjnym. W ramach tego etapu badane były podnoszone w poszczególnych deklaracjach postulaty, zwłaszcza pod kątem ich konkretności oraz istnienia bądź braku instrumentów, mechanizmów i kompetencji pozwalających na realizowanie ich w ramach grupy bądź samodzielnie przez jej uczestników. Umożliwiło to ustalenie, czy uczestnicy formatu zdolni są do artykułowania wspólnych celów oraz celu nadrzędnego. Po drugie, deklarowane cele zestawiane były z faktycznymi działaniami uczestników

6 Analizie poddano deklaracje końcowe ze wszystkich szczytów przywódców BRICS od momentu powstania formatu do roku 2025.

formatu. Analiza objęła ocenę, w jakim stopniu podejmowane przez nich działania pozostają spójne ze wspólnymi deklaracjami oraz czy podejmowane inicjatywy mają charakter skoordynowany, a współpraca wykracza poza poziom deklaracyjny. Na tym etapie brak jednoznacznej artykulacji celu oraz brak możliwości wyinterpretowania go z podejmowanych działań potraktowane zostały jako przesłanka do wniosku o braku możliwości zidentyfikowania pozytywnego celu wspólnego na poziomie analitycznym. Po trzecie, analizie poddano polityczną oraz gospodarczą spójność grupy poprzez zbadanie podobieństwa wartości ujawnionych w ramach systemów politycznych, napięć w ramach formatu, różnic w strukturze gospodarczej oraz relacji handlowych. Elementy te potraktowane zostały jako wskaźniki spójności politycznej i gospodarczej w zakresie istotnym dla zdolności do artykułowania i realizacji wspólnych celów. Ten poziom pozwala odpowiedzieć, czy można uznać, że grupa ma wspólne cele, których bezpośrednio nie ujawnia i obecnie nie realizuje, a także ocenić, czy w świetle dotychczasowych ustaleń istnieją przesłanki do pełniejszej artykulacji takich celów w przyszłości. W niniejszej analizie zawarto odniesienia i porównania do organizacji oraz formatów międzynarodowych i bloków gospodarczych. Mają one charakter wyłącznie kontrastowy i służą wskazaniu, jakich funkcji BRICS nie pełni, a nie normatywnej ocenie tego, jakim formatem współpracy powinien być.

W oparciu o przeprowadzoną analizę dokonano oceny BRICS według następujących kryteriów: istnienia lub braku pozytywnego celu nadrzędnego, zdolności do podejmowania wspólnych działań oraz potencjału do pojawienia się takiej zdolności. Zastosowanie powyższych kryteriów pozwoliło odpowiedzieć na pytanie, czy BRICS funkcjonuje jako grupa zdolna do realizacji wspólnych celów pozytywnych, czy też jest i prawdopodobnie pozostanie jedynie formatem negatywnym.

Trzeba przy tym wskazać, że nieformalne formaty współpracy mogą pełnić funkcje sygnalizacyjne, legitymizacyjne lub dyplomatyczne poprzez artykułowanie wspólnych stanowisk bądź demonstrację politycznej obecności na arenie międzynarodowej. Funkcje tego rodzaju są jednak niewspółmierne do łącznego potencjału politycznego, gospodarczego i demograficznego państw uczestniczących w BRICS oraz do deklarowanych przez nie ambicji wpływania na kształt ładu międzynarodowego. W niniejszej analizie uznaje się je zatem za drugorzędne wobec pytania o istnienie i realizację pozytywnych, wspólnych i konkretnych celów politycznych.

Analiza deklaracji

Deklaracje kończące kolejne szczyty BRICS nie dają jednoznacznej i bezpośredniej odpowiedzi na pytanie o nadrzędny cel funkcjonowania formatu, niemniej analiza występujących w nich trendów może pozwolić na jego wyinterpretowanie, a przynajmniej wskazanie przyjętego kierunku politycznego. Od celów wspólnych dla całej grupy i wspólnie realizowanych odróżnić trzeba cele partykularne poszczególnych członków, przy czym w takim przypadku BRICS będzie narzędziem ich realizacji, a nie podmiotem decyzyjnym. W ramach BRICS jako formatu współpracy, a nie organizacji międzynarodowej, nie istnieją struktury władcze bądź możliwości podejmowania wiążących decyzji (jak jest np. w UE czy WTO), a stosunki między członkami rozwijają się w oparciu o metodę dyplomatyczną. Kluczowym narzędziem współpracy są więc coroczne szczyty wraz z wydawanymi po nich deklaracjami, które zawierają postulaty akceptowalne dla wszystkich uczestników. Dla dalszych celów zostaną one podzielone na trzy grupy: postulaty ogólnikowe, postulaty sprzeczne z działaniami członków grupy, postulaty konkretne.

W ramach pierwszej grupy w deklaracjach powtarzają się wezwania do wzmocnienia multilateralizmu, pogłębiania współpracy gospodarczej i zwalczania biedy, a także potępienie terroryzmu, deklaracje poparcia dla zrównoważonego rozwoju (np. Milenijnych Celów Rozwoju) czy demokracji. Postulaty tego rodzaju cechuje taki poziom ogólnikowości, że nie wynika z nich żadne zobowiązanie do wspólnego działania, a na poziomie retorycznym są akceptowalne dla każdego państwa na świecie. Nie jest więc możliwe definiowanie na ich podstawie żadnego nadrzędnego celu grupy, ani nawet realistycznych celów wspólnych.

Druża grupa to postulaty wprost sprzeczne z działaniami uczestników formatu. Szczególnie istotne będą tu deklaracje poparcia dla pokojowego rozwiązywania kryzysów międzynarodowych czy potępienie sytuacji, w których padają ofiary wśród cywilów, zawarte np. w deklaracji kazańskiej z października 2024 r.⁷, czyli z okresu rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie. Podobnym przykładem, choć mniej oczywistym, jest

7 *XVI BRICS Summit Kazan Declaration. „Strengthening Multilateralism for Just Global Development and Security”*, BRICS, Kazan, 23 X 2024: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/241023-Kazan_Declaration_FINAL.pdf> [dostęp: 3 IX 2025].

sprzeciw wobec protekcjonizmu handlowego oraz podkreślanie przywiązania do zasad WTO (np. w deklaracji z Brasillii ogłoszonej w 2019 r.⁸). Choć istnienie tej organizacji było i jest korzystne dla ChRL, to protekcjonistyczne działania Pekinu wielokrotnie pozostawały w sprzeczności z tworzącymi ją traktatami i w rezultacie przyczyniły się do upadku jej znaczenia⁹. Postulaty sprzeczne z realiami działań państw BRICS pojawiają się znacznie rzadziej, ale z oczywistych względów nie mogą pomóc w odpowiedzi na pytanie o cele formatu.

Trzecia grupa to postulaty na tyle konkretne, że możliwe jest bezpośrednio odczytanie bądź przynajmniej wyinterpretowanie z nich preferowanego celu działań, który byłby wspólny dla państw BRICS. W jej obrębie konieczne będzie dokonanie rozróżnienia między postulatami, które grupa przynajmniej częściowo zrealizowała bądź realnie może zrealizować, oraz tymi, do realizacji których nie ma narzędzi i powinny być one traktowane jako wyłącznie retoryczne.

Od pierwszej deklaracji, sformułowanej w 2009 r. w Jekaterynburgu¹⁰, pojawiają się apele, by uczestnicy BRICS, którzy nie są członkami Rady Bezpieczeństwa (RB) ONZ zaczęli odgrywać w tej organizacji większą rolę. Postulat ten można uznać za częściowo spełniony, ponieważ od 2009 r. Brazylię, Indie i RPA dwukrotnie wybierano na niestałych członków Rady, przy czym należy odnotować, że Brazylia i Indie były

- 8 *Brasilia Declaration. 11th BRICS Summit*, BRICS, [Brasilia], 14 XI 2019: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/191114-brasilia.html>> [dostęp: 21 IX 2025].
- 9 Dokładny opis członkostwa Chin w WTO można znaleźć w zatytułowanej *China and Global Trade Governance* trzeciej części publikacji: *China and the WTO: A Twenty-Year Assessment*, ed. H. Gao, D. Raess, K. Zeng, Cambridge University Press, Cambridge 2023. Niestosowanie się Chin do zasad WTO (zarówno wyrażonych wprost w umowach międzynarodowych, jak i implikowanych) było też szeroko krytykowane przez amerykańską administrację. Zob. np.: *2024 Report to Congress on China's WTO Compliance*, United States Trade Representative, [b.m.w.], January 2025, s. 18: <<https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2025/2024USTRReportCongressonChinaWTOCompliance.pdf>> [dostęp: 30 I 2026]; P. Dzierżanowski, *Nierównowagi w gospodarce ChRL a napięcia w relacjach z USA*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78 nr 1, s. 119–146: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.05>> [dostęp: 30 I 2026].
- 10 *Joint Statement of the BRIC Countries' Leaders. Yekaterinburg, Russia, June 16, 2009*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 16 VI 2009 [dostęp: 5 IX 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/090616-leaders.html>>.

członkami tego gremium wielokrotnie, jeszcze przed powstaniem BRIC. Ponadto nie jest jasne, na ile grupa BRICS będzie realnie dążyła do włączenia swoich uczestników w skład RB, zwłaszcza w związku z niechęcią Chin do nadania statusu stałego członka Indiom¹¹.

Wielokrotnie powtarzano także postulat zwiększenia roli państw rozwijających się w międzynarodowych instytucjach finansowych, zwłaszcza reformy kwot, a co za tym idzie – siły głosu w Międzynarodowym Funduszu Walutowym (MFW). Działania te nie przyniosły jednak dotychczas rezultatu. Mimo dość głębokich zmian w ramach Czternastego Przeglądu Kwot w 2010 r. pozycja Chin oraz krajów rozwijających się pozostała nieproporcjonalnie niska wobec ich udziału w światowym PKB, USA wciąż może samodzielnie wetować kluczowe decyzje, a pozycja Europy pozostaje nieproporcjonalnie silna w stosunku do wielkości europejskich gospodarek¹². Piętnasty oraz Szesnasty Przegląd nie wprowadziły dalszych zmian mimo postępującego wzrostu roli krajów rozwijających się w światowej gospodarce. Dalsze wzmacnianie pozycji państw BRICS w MFW (zwłaszcza ChRL) jest mało prawdopodobne, gdyż prowadziłoby do utraty możliwości samodzielnego blokowania najważniejszych decyzji przez USA¹³ (wymaga to min. 15 proc. głosów, a USA dysponuje obecnie ok. 16,5 proc.), co jest praktycznie niemożliwe wobec rosnących napięć na linii Waszyngton–Pekin.

- 11 Zob. np.: H. Wu, A. V. Grigorescu, *The Evolution of the Chinese Position on UN Security Council Reform: Changes in Power and Normative Strategies*, „The Pacific Review” 2025, online first: <<https://doi.org/10.1080/09512748.2025.2555917>> [dostęp: 30 I 2026]; *UN Security Council Reform: What the World Thinks*, ed. S. Patrick, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 28 VI 2023: <https://assets.production.carnegie.fusionary.io/static/files/Patrick_et_al_UNSC_Reform_v2_1.pdf> [dostęp: 24 X 2025].
- 12 P. N. Batista Jr., R. H. Wade, *Will the IMF Survive to 100?*, „Brazilian Journal of Political Economy” 2025, vol. 45, No. 2, s. 3–6.
- 13 Decyzje te dotyczą m.in. zmian kwot, przydzielania specjalnych praw ciągnięcia, przyjmowania i wykluczania członków MFW, zmian w statucie MFW oraz ustalania liczby dyrektorów wykonawczych. Zob. np. O. Kovarzina, M. Maggetti, *Stakeholder Participation Reforms in Global Finance Governance*, [w:] *Rethinking Participation in Global Governance*, ed. J. Pauwelyn [i in.], Oxford University Press, Oxford 2022, s. 91–110. Zob. także rozdział *Governance and Decision-Making w: International Monetary Fund Handbook*, ed. B. Fritz-Krockow, P. Ramlogan, International Monetary Fund, [b.m.w.] 2007: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/imfhhb/eng/handbook.pdf>> [dostęp: 30 I 2025].

Postulat zwiększenia roli państw rozwijających się w Banku Światowym oraz MFW należy rozumieć także jako ambicję do wysuwania wspólnych kandydatur na stanowiska dyrektora zarządzającego MFW i prezesa Grupy Banku Światowego, tradycyjnie zajmowanych odpowiednio przez Europejczyka i obywatela USA. Do dziś nie udało się jednak przedstawić takiej propozycji. W obszarze współpracy finansowej podniesione zostały także postulaty utworzenia wspólnego banku rozwoju oraz zawarcia umowy zapewniającej płynność walutową na wypadek kryzysu. Oba zostały spełnione, a ich rezultaty – utworzenie Nowego Banku Rozwoju (New Development Bank – NDB) oraz Specjalnego Funduszu Rezerwowego (Contingent Reserve Arrangement – CRA) zostaną omówione w części artykułu dotyczącej zrealizowanych inicjatyw BRICS.

Łącznie postulaty te można zinterpretować jako wzajemne poparcie dla zwiększenia roli członków grupy w instytucjach zarządzania międzynarodowego, zarówno w aspekcie politycznym (ONZ), jak i gospodarczym (MFW, Bank Światowy). Jest to zgodne z pierwotnym postulatem twórcy akronimu *BRIC* Jima O'Neilla¹⁴, a w odniesieniu do utworzenia NDB i CRA stanowi konsekwencję braku adekwatnego uwzględnienia rosnącej roli tych państw w światowej gospodarce i polityce¹⁵.

Uczestnicy formatu opowiadają się również za reformami międzynarodowych stosunków walutowych, przede wszystkim ograniczeniem dominacji dolara amerykańskiego. Mogłoby się to odbyć np. poprzez zwiększanie roli walut narodowych w handlu między krajami BRICS¹⁶. W założeniu doprowadziłoby to do redukcji kosztów transakcyjnych¹⁷, a w praktyce także do zmniejszenia podatności na zachodnie sankcje. Możliwości

14 J. O'Neill, *Building Better Global Economic BRICs*, Goldman Sachs, [b.m.w.] 30 XI 2001 (Global Economics Paper, 66): <<https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>> [dostęp: 28 VIII 2025].

15 Bardziej szczegółowo proces ten opisał Adam Burakowski: A. Burakowski, *New Development Bank – jedyna wspólna organizacja grupy BRICS*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1, s. 215–237: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.08>> [dostęp: 30 I 2026].

16 *Strategy for BRICS Economic Partnership 2025*, BRICS, [b.m.w.], 17 XI 2020: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/2020-strategy-1148155.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].

17 Zob. np. *Agreement between BRICS Development Banks*, BRICS, New Delhi, 29 III 2012: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-devbank-agreement.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].

całkowitej dedolaryzacji pozostają jednak ograniczone, a zasadnicze zwiększenie udziału lokalnych walut w handlu między członkami grupy nastąpiło głównie w relacji chińsko-rosyjskiej. Doszło do tego jednak nie tyle w wyniku autonomicznych działań obu państw, ile przede wszystkim wskutek reakcji Zachodu na rosyjską agresję przeciwko Ukrainie¹⁸.

Ważną zmianą, jaką w ostatnich latach można odnotować w deklaracjach BRICS, jest przejście do podnoszenia szerokich postulatów dotyczących relacji politycznych i bezpieczeństwa. Wczesne dokumenty zawierały ogólne i mało konkretne sformułowania o potępieniu terroryzmu i dążeniu do pokoju. W kolejnym okresie (od ok. 2011 r.) deklaracje odnosiły się już do konkretnych konfliktów i sytuacji międzynarodowej, np. wojny domowej w Syrii¹⁹, konfliktu izraelsko-palestyńskiego²⁰ (wraz z potępieniem osadnictwa²¹) czy sytuacji w Afganistanie²². Kwestie te podnoszone były w większości kolejnych deklaracji, ale ani BRICS jako całość, ani poszczególni członkowie nie doprowadzili dotychczas do rozwiązania wymienionych kryzysów.

Momentem przełomowym dla deklaracji BRICS w dziedzinie bezpieczeństwa i polityki było rozpoczęcie konfliktu Hamasu z Izraelem w październiku 2023 r. Po zwołanym w kolejnym miesiącu nadzwyczajnym szczycie liderów państw grupy w tej kwestii potępiono ataki obu stron na ludność cywilną, wyrażono zaniepokojenie sytuacją humanitarną na okupowanych terytoriach palestyńskich oraz wezwano do przestrzegania prawa

18 P. Dzierżanowski, M. Przychodniak, *Gospodarcze wsparcie ChRL dla Rosji po inwazji na Ukrainę*, Warszawa, styczeń 2025 (Raport PISM): <https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Raport/Raport%20Gospodarcze%20Owsparcie%20ChRL%20dla%20Rosji%20Po%20inwazji%20na%20Ukrain%04%099_.pdf> [dostęp: 30 I 2026].

19 *Fourth BRICS Summit: Delhi Declaration. New Delhi, March 29, 2012*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 29 III 2012 [dostęp: 28 X 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-delhi-declaration.html>>; „*BRICS and Africa: Partnership for Development, Integration and Industrialisation*”. *eThekwin Declaration*, BRICS, Durban, 27 III 2013: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/130327-statement.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].

20 *Fourth BRICS Summit...*

21 Zob. np. „*BRICS and Africa...*”

22 Zob. np.: tamże; *VII BRICS Summit: 2015 Ufa Declaration. Ufa, Russia, July 9, 2015*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 9 VII 2015 [dostęp: 28 X 2025]: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/150709-ufa-declaration_en.html>.

międzynarodowego i pokojowego rozwiązania konfliktu²³. Tekst deklaracji po szczycie w Kazaniu w 2024 r.²⁴ jednoznacznie wskazuje na związek między działaniami armii Izraela a „masowym zabijaniem cywilów, kryzysem uchodźczym oraz zniszczeniami w infrastrukturze cywilnej”. Poparto prawo Palestyńczyków do samostanowienia i rozwiązanie dwupaństwowe. Stanowiska zawarte w tych dokumentach wyraźnie różnią się od postawy krajów Zachodu, zwłaszcza USA, i są dużo bardziej krytyczne wobec działań Izraela²⁵. Wśród konkretnych postulatów ważne jest także jednoznaczne poparcie dla członkostwa Palestyny w ONZ, któremu tradycyjnie sprzeciwiają się Stany Zjednoczone²⁶. Grupa BRICS ma jednak ograniczone zdolności do rozwiązania konfliktu izraelsko-palestyńskiego, a w przestrzeni publicznej nie ma informacji o podjęciu przez nią konkretnych działań w tej sprawie²⁷.

- 23 *The Chair's Summary of the Extraordinary Joint Meeting of BRICS Leaders and Leaders of the Invited BRICS Members on the Situation in the Middle East with Particular Reference to Gaza. November 21, 2023*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 21 XI 2023 [dostęp: 28 X 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/231121-chairs-summary.html>>.
- 24 *XVI BRICS Summit...*
- 25 Trzeba tu jednak zauważyć dość duże różnice między stanowiskami zajmowanymi przez kraje zachodnie, czego dowodem jest np. uznanie państwowości Palestyny przez Francję, Wielką Brytanię i Kanadę (członków grupy G7) we wrześniu 2025 r. Zob. *UK, Canada, and Australia Recognize the State of Palestine*, „Le Monde” [online], 21 IX 2025 [dostęp: 28 X 2025]: <https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/09/21/uk-canada-and-australia-recognize-the-state-of-palestine_6745607_4.html>.
- 26 W ostatnim czasie USA zawetowały rezolucję RB ONZ popierającą pełne członkostwo Palestyny w Organizacji. Zob. np. M. Nichols, *U.S. Stops U.N. from Recognizing a Palestinian State through Membership*, „The New York Times” [online], 18 IV 2024 [dostęp: 28 X 2025]: <<https://www.nytimes.com/2024/04/18/world/middle-east/palestinian-statehood-un-veto.html>>.
- 27 Należy odróżnić BRICS+ jako grupę od działań poszczególnych jej uczestników, np. wniesienia przez RPA skargi na Izrael do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (zob. Sz. Zaręba, *Izrael zobowiązany do zapobieżenia ludobójstwu w Strefie Gazy*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 29 I 2024 (Komentarz, 3/2024): <[https://pism.pl/webroot/upload/files/Komentarz/Komentarz%20PISM%20nr%203-2024\(1\).pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Komentarz/Komentarz%20PISM%20nr%203-2024(1).pdf)> [dostęp: 28 X 2025]) czy działań dyplomatycznych Chin, w tym wizyty prezydenta Palestyny Mahmuda Abbasa w tym kraju.

Przeszło piętnaście lat współpracy w ramach BRICS nie przyniosło wyklarowania linii politycznej, która byłaby adekwatna do łącznej pozycji uczestników tego formatu w międzynarodowych stosunkach politycznych i gospodarczych oraz ich potencjału i deklarowanych ambicji. Możliwe do realizacji postulaty przedstawiono głównie w odniesieniu do zwiększenia roli państw grupy w zarządzaniu międzynarodowym. Nie zostały one jednak zrealizowane w odniesieniu do kluczowych organizacji: ONZ, MFW i Banku Światowego, co oznacza, że BRICS nie ma możliwości ich skutecznego bądź nie uznaje związanego z tym wysiłku za uzasadniony. Największymi praktycznymi sukcesami grupy pozostają utworzenie NDB oraz CRA.

Zrealizowane inicjatywy

Pomysł utworzenia wspólnego banku rozwoju podniesiono na czwartym szczycie BRICS w Nowym Delhi²⁸. Dwa lata później, na szczycie w Fortalizie, podpisane zostały umowy o utworzeniu Nowego Banku Rozwoju i Specjalnego Funduszu Rezerwowego²⁹. Mechanizmy te mają na celu finansowanie projektów rozwojowych (NDB) oraz udzielanie krótkoterminowych pożyczek w przypadku problemów z bilansem płatniczym (CRA). Są więc projektowane jako alternatywy wobec Banku Światowego i MFW, a porównywanie ich w niniejszej pracy wynika z analogicznych funkcji oraz skali łącznego potencjału tworzących je krajów, a nie założenia o ich instytucjonalnej równoważności.

Choć NDB uznaje się za najbardziej konkretne osiągnięcie BRICS i jest on elementem instytucjonalizacji grupy, to otrzymał jedynie sektorowy mandat – dotyczący finansowania rozwoju³⁰. Bank ten jest również

28 *Fourth BRICS Summit...*

29 *Treaty for the Establishment of a BRICS Contingent Reserve Arrangement. July 15, 2014, Fortaleza, Brazil*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 1 XI 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-treaty.html>>; *Agreement on the New Development Bank. July 15, 2014, Fortaleza, Brazil*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 1 XI 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-bank.html>>.

30 B. Hooijmaaijers, *The Internal and External Institutionalization of the BRICS Countries: The Case of the New Development Bank*, „International Political Science Review” 2022, vol. 43, No. 4, s. 2, 7.

otwarty na kraje niebędące uczestnikami BRICS, jego członkami są bowiem m.in. Bangladesz i Algieria, a Zjednoczone Emiraty Arabskie dołączyły do niego przed przystąpieniem do BRICS. Skala działalności NDB pozostaje zasadniczo mniejsza niż Banku Światowego: pod koniec 2024 r. łączna suma zaakceptowanych pożyczek od początku jego funkcjonowania, czyli 2016 r., wyniosła ok. 36 mld dol.³¹ Jest to znacznie mniej niż roczne akceptacje Banku Światowego, które w 2024 r. wyniosły ok. 118 mld dol., w 2023 – ok. 128 mld, a w 2022 – ok. 105 mld³². Większą rolę niż NDB odgrywają także banki chińskie (China Development Bank i Export-Import Bank of China), które w latach 2008–2021 udzieliły pożyczek w wysokości ok. 80 proc. tych, które przyznał Bank Światowy³³.

Drugi mechanizm współpracy finansowej – Specjalny Fundusz Rezerwowy – nie spełnił natomiast oczekiwań i choć pozostaje dostępny dla uczestników formatu, to do dziś nie został wykorzystany ani razu³⁴. Wynika to z wymogów, które trzeba spełnić, by otrzymać środki finansowe – przede wszystkim konieczności zawarcia umowy pożyczkowej z MFW przez kraj, który chciałby pozyskać 30 proc. lub więcej swojego limitu kredytowego³⁵. Ponadto w przeciwieństwie do MFW CRA nie ma stałej biurokracji ani analityków gospodarczych. Decyzje w ramach mechanizmu będą więc wypadkową gry interesów między uczestniczącymi w nim państwami³⁶.

31 *Report on NDB's Development Results – First Edition*, New Development Bank, Shanghai, December 2024 (Evaluation Lens, 13): <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2025/04/First-Edition_-Report-on-NDBs-Development-Results_Lens_EN.pdf> [dostęp: 1 XI 2025].

32 *A Better Bank for a Better World. Annual Report 2024*, World Bank Group, Washington 2024: <<https://bit.ly/WBAR2024MainReportEN>> [dostęp: 1 XI 2025].

33 P. Dzierżanowski, *Wpływ chińskiego kapitału na państwa rozwijające się*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 22 XI 2023 (Biuletyn, 173 (2794)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20\(2794\)%2022%20listopada%202023%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20(2794)%2022%20listopada%202023%20r.pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].

34 *New Development Bank*, „BRICS Brazil 2025” [online], 2 I 2025 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://brics.br/en/about-the-brics/new-development-bank>>.

35 M. Agarwal, S. Kumar, *BRICS Countries' Increasing Role in the World Economy, Including Institutional Innovation*, „BRICS Journal of Economics” 2023, vol. 4, No. 2, s. 187; A. I. Würdemann, *The BRICS Contingent Reserve Arrangement: A Subversive Power against the IMF's Conditionality?*, „The Journal of World Investment & Trade” 2018, vol. 19, No. 3, s. 587–588.

36 Tamże, s. 577–578, 582.

Środki, którymi dysponuje CRA, alokowane są przez uczestniczące w nim kraje na zasadzie promesy, a nie faktycznego transferu i nie wystarczają do zapobiegania poważniejszym kryzysom³⁷. W rezultacie CRA jest płytką formułą współpracy, silnie kontrolowaną przez uczestników i w bardzo niewielkim stopniu przyczynia się do pogłębienia instytucjonalizacji i znaczenia formatu BRICS.

Kraje grupy podjęły także szereg inicjatyw na niższym szczeblu, m.in. w sprawie utworzenia centrum badań nad szczepionkami (w formule sieciowej współpracy krajowych instytucji badawczych) czy sieci badań nad gruźlicą. Nie przyniosły one jednak efektów, które mogłyby wpływać na politykę międzynarodową na poziomie systemowym bądź pozostały w sferze planów, jak np. projekt budowy podmorskich kabli telekomunikacyjnych łączących kraje grupy. Rozważania na ich temat pozostają więc poza zakresem niniejszej pracy i mogą być przedmiotem badań szczegółowych, np. dotyczących międzynarodowej współpracy w zakresie ochrony zdrowia.

Spójność polityczna a potencjał pogłębionej współpracy

Wypracowanie spójnego programu BRICS+ może być komplikowane przez heterogeniczność polityczną uczestników grupy. Obecnie w jej skład wchodzi zarówno państwa demokratyczne (Brazylia, Indie, RPA i Indonezja), jak też cechujące się różnym stopniem autorytaryzmu (Rosja, Chiny, Egipt, Etiopia, Iran oraz ZEA)³⁸. Pomimo wspólnego krytycyzmu wobec dominacji Zachodu w światowej polityce relacje poszczególnych uczestników formatu z państwami NATO, UE czy G7 pozostają zróżnicowane. Z jednej strony do BRICS należą Rosja, która grozi atakami nuklearnymi na państwa NATO³⁹, i prowadzące przeciwko nim działania w sferze cyberbezpie-

37 Tamże, s. 584–585.

38 Klasyfikacja według: *Democracy Index 2024: What's Wrong with Representative Democracy?*, ed. J. Hoey, The Economist Intelligence Unit, 2025: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024#mktoForm_anchor> [dostęp: 5 XI 2025].

39 A. Kacprzyk, *Rosja wzmacnia nuklearne zastraszanie NATO*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 4 IX 2024 (Biuletyn, 129 (2939)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20129%20\(2939\)%204%20wrze%0C5%09Bnia%202024%20r\(1\).pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20129%20(2939)%204%20wrze%0C5%09Bnia%202024%20r(1).pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].

czeństwa czy dezinformacji Chiny⁴⁰, ale z drugiej – państwa, które unikają jednoznacznie antyzachodniej polityki, jak Indie czy Brazylia.

Przekłada się to łącznie nie tylko na zróżnicowanie stanowisk państw BRICS wobec bieżących wyzwań, ale także na przyszłość grupy, zwłaszcza jej rozszerzeń. W 2023 r. do formatu zaproszono pięć kolejnych państw: Egipt, Etiopię i Iran (dołączyły w styczniu 2024 r.) oraz Argentynę i Arabię Saudyjską, które dotychczas nie dokonały akcesji. Na początku 2025 r. zrobiła to natomiast Indonezja, a dziesięć państw uzyskało status stowarzyszonych: Białoruś, Boliwia, Kazachstan, Kuba, Malezja, Nigeria, Tajlandia, Uganda, Uzbekistan oraz Wietnam⁴¹. Warto tu odnotować, że w szczytach BRICS mogą uczestniczyć przedstawiciele innych państw i organizacji międzynarodowych, a w dotychczasowej historii grupy delegowały ich m.in. Chile, Meksyk, Kenia, Turcja, ONZ, WTO czy Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych.

Szybkie rozszerzenia i powstawanie nowych poziomów członkostwa zmieniają obraz grupy, osłabiając pozycję dotychczasowych członków. Zwolennikiem przyjmowania nowych państw są Chiny⁴², podczas gdy Indie i RPA obawiają się potencjalnych konsekwencji powiększania formatu⁴³. Szczególnie istotnym przypadkiem jest dołączenie do formatu jednoznacznie antyamerykańskiego Iranu, które jest zgodne z interesami Rosji i Chin, ale z dużym prawdopodobieństwem nie w pełni odpowiada pozostałym uczestnikom formatu sprzed rozszerzeń. Z jednej strony dowodzi to przesunięcia całej grupy na pozycje antyzachodnie, a z drugiej stanowi konsekwencję rosnących różnic między państwami

40 W. Lorenz, *Chiny jako wyzwanie dla NATO – wpływ na kolektywną obronę Sojuszu*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 15 IX 2022 (Biuletyn, 150 (2569)): <[https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20150%20\(2569\)%2015%20wrze%C5%9Bnia%202022%20r\(1\).pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20150%20(2569)%2015%20wrze%C5%9Bnia%202022%20r(1).pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].

41 *Vietnam Joins BRICS as a Partner Country*, „BRICS Brazil 2025” [online], 13 VI 2025 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://brics.br/en/news/vietnam-joins-brics-as-a-partner-country>>.

42 *China Says It Wants to Expand BRICS Bloc of Emerging Economies*, „Reuters” [online], 19 V 2022 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://www.reuters.com/world/china/china-says-it-wants-expand-brics-bloc-emerging-economies-2022-05-19>>.

43 *The BRICS Bloc Is Riven with Tensions*, „The Economist” [online], 17 VIII 2023 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://www.economist.com/international/2023/08/17/the-brics-are-getting-together-in-south-africa>>.

jednoznacznie antyzachodnimi (Rosją, Chinami i Iranem) a grupą starającą się szukać równowagi między mocarstwami poprzez prowadzenie polityki niezaangażowania.

Istotnym problemem dla BRICS są także trudne relacje między dwoma największymi członkami – Indiami i ChRL. Ważnymi aspektami są tu z jednej strony kwestia granicy, która doprowadziła do bezpośrednich starć w latach 2020–2021, a z drugiej – rywalizacja o przywództwo w grupie państw tzw. globalnego Południa. Bez bliskiej współpracy Pekinu z Nowym Delhi potencjał polityczny grupy pozostanie ograniczony⁴⁴. Do pogłębiania tego problemu przyczynia się rozwój współpracy chińsko-rosyjskiej, która może uderzać w indyjskie interesy, również w dziedzinie bezpieczeństwa. W toczącej się w Indiach debacie ChRL powszechnie uznaje się za zagrożenie. Gdyby Nowe Delhi zdecydowało się na zbliżenie z Zachodem, by zrównoważyć zacieśnianie partnerstwa chińsko-rosyjskiego (co jest jedną z dyskutowanych strategii⁴⁵), grupa BRICS w obecnym kształcie istotnie straciłaby na znaczeniu.

Spójność gospodarcza

Gospodarki państw BRICS+ zasadniczo się od siebie różnią. Kluczową cechą, która definiuje dynamikę współpracy w ramach formatu, jest dominacja gospodarcza Chin, które odpowiadają za około dwie trzecie PKB całej grupy. ChRL pozostaje także jednym ze światowych liderów produkcji przemysłowej, podczas gdy udział wartości dodanej w przemyśle w PKB pozostałych uczestników jest zasadniczo niższy (ok. 25 proc. w ChRL wobec ok. 19 proc. w Iranie i Indonezji, a zaledwie ok. 13 proc. w Brazylii, RPA i Rosji⁴⁶). W aspekcie jakościowym w ostatnich latach widoczne jest skupie-

44 Należy wskazać, że najbardziej udana inicjatywa BRICS, czyli Nowy Bank Rozwoju, powstała w sytuacji zgodnej współpracy między rządem Indii i kierownictwem KPCh. Obecnie, ze względu na brak wystarczającej jedności politycznej między członkami BRICS, podobne inicjatywy są mniej prawdopodobne. Zob. np. A. Burakowski, *New Development Bank...*, s. 226, 233.

45 K. Iwanek, *Indie wobec pogłębiającego się partnerstwa Chin i Rosji*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1, s. 239–268: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.09>> [dostęp: 30 I 2026].

46 Zob. dane Banku Światowego za 2023 r.: *World Bank Open Data*, „World Bank Group” [online, dostęp: 1 XI 2025]: <<https://data.worldbank.org/>>.

nie się Chin na aktywności gospodarczej o dużej wartości dodanej w dziedzinie nowych technologii, np. produkcji pojazdów elektrycznych, robotyki, sztucznej inteligencji, zaawansowanych półprzewodników czy samolotów. Pozostałe kraje BRICS+ są w tych obszarach albo nieobecne wcale, albo działają jedynie punktowo. Chińska gospodarka jest wielokrotnie większa i znacznie bardziej zróżnicowana niż gospodarki partnerów, co zasadniczo wpływa na handel między członkami grupy, który szczegółowo omówiony zostanie w kolejnej sekcji.

W obrębie BRICS wyraźnie widoczne są też różnice poziomu zamożności, co jest jednym z kluczowych czynników definiujących interesy państw. Obecnie w skład grupy wchodzi zarówno Etiopia z PKB *per capita* na poziomie ok. 1 tys. dol., jak i ZEA, dla których wskaźnik ten wynosi ok. 50 tys. dol. Istotna jest też różnica między dwoma największymi krajami bloku – Chinami (13,3 tys. dol.) oraz Indiami (2,7 tys. dol.)⁴⁷. Interesy poszczególnych członków grupy mogą stać ze sobą w sprzeczności także w związku z tym, że wśród partnerów znajdują się importerzy oraz eksporterzy netto surowców energetycznych. Przejście na źródła odnawialne w skali globalnej będzie problemem dla Rosji czy ZEA, a korzyści z tego procesu czerpią Chiny, zarówno jako potęga przemysłowa i światowy lider produkcji paneli słonecznych, jak też jako importer energii.

Zasadniczo różne są także relacje gospodarcze członków grupy ze Stanami Zjednoczonymi i państwami Zachodu. Rosja i Iran obłożone są wieloma sankcjami, które w przypadku pierwszej wymusiły zwrot w kierunku Chin i przyjęcie roli najważniejszego partnera gospodarczego tego kraju⁴⁸. Chiny znajdują się obecnie w sytuacji poważnych napięć handlowych z USA, podczas gdy stabilność ich gospodarki uzależniona jest od rynków zbytu w krajach rozwiniętych⁴⁹. Nałożenie przez administrację Donalda Trumpa pięćdziesięcioprocentowych ceł na Indie w związku z kupowaniem przez nie surowców energetycznych z Rosji powoduje, że niepewna jest przyszłość relacji amerykańsko-indyjskich. Jednocześnie jednak niektóre państwa BRICS+ starają się utrzymywać normalne stosunki handlowe z USA (np. Indonezja i RPA), a jeszcze inne długotrwale

47 Ostatnie dostępne dane dla Etiopii pochodzą z 2022 r., a dla ZEA, Chin i Indii – z 2024. Zob. *World Bank Open Data...*

48 P. Dzierżanowski, M. Przychodniak, *Gospodarcze...*

49 P. Dzierżanowski, *Nierównowagi...*, s. 119–146.

przyjmowały amerykańską pomoc (Egipt i Etiopia)⁵⁰. Różnice te widoczne są także w kwestiach walutowych, co jest szczególnie istotne wobec pomysłów zmniejszania zależności od dolara amerykańskiego. Kurs dirhama ZEA wobec dolara jest sztywny, Chiny manipulują kursem juana, Brazylia przyjęła reżim kursu płynnego, a dla objętych sankcjami Rosji czy Iranu korzystanie z amerykańskiej waluty pozostaje utrudnione.

Relacje handlowe między członkami

Analiza relacji handlowych między uczestnikami BRICS ma na celu ocenę, czy w ramach grupy wykształciły się trwale, adekwatne do jej ambicji i pogłębiające się powiązania gospodarcze, które mogłyby wspierać istnienie wspólnych pozytywnych celów. Choć format podkreśla dążenie do rozwijania więzi handlowych, to jego uczestnicy nie zdecydowali się dotychczas na sformalizowanie współpracy gospodarczej, choćby poprzez zawarcie porozumienia o utworzeniu strefy wolnego handlu czy preferencyjnego porozumienia handlowego. Zwiększanie wymiany towarowej w tej formie jest najprostszym sposobem rozwoju stosunków gospodarczych – wymagającym znacznie płytszej integracji niż utworzenie unii celnej, wspólnego rynku czy unii walutowej.

Wobec braku pogłębiania relacji na poziomie instytucjonalnym w sposób sformalizowany należy więc sprawdzić, czy handel prowadzony przez kraje BRICS na zasadach ogólnych prowadzi do większego niż przewidywany udziału wymiany każdego z partnerów z pozostałymi uczestnikami formatu w jego całkowitym handlu zagranicznym. Możliwe jest bowiem, że wspólne uczestnictwo w BRICS faktycznie prowadzi do zauważalnej intensyfikacji handlu z partnerami z formatu w stosunku do całości handlu zagranicznego – w takiej sytuacji konieczne byłoby przeprowadzenie dodatkowych badań wyjaśniających mechanizm przyczynowy tego zjawiska. Dla ustalenia prawdopodobieństwa jego występowania dokonano porównania intensywności handlu w ramach BRICS wobec całości handlu zagranicznego danego państwa-uczestnika zarówno w ujęciu relatywnym (tj. w relacji do sumarycznego udziału partnerów z BRICS w światowym

50 Ze względu na działania administracji Donalda Trumpa w odniesieniu do pomocy zagranicznej nie można przewidywać, jak relacje te będą się rozwijały w najbliższych latach.

PKB), jak i temporalnym (by stwierdzić, czy wspólny udział w formacie przekłada się na sukcesywne zwiększanie obrotów handlowych)⁵¹.

Porównania przeprowadzone zostały dla dwóch punktów w czasie – roku 2018, tj. ostatniego przed serią światowych kryzysów gospodarczych i politycznych (pandemią COVID-19, wojną w Ukrainie i reorganizacją handlu światowego przez drugą administrację Trumpa – zob. tabelę 1), oraz roku 2023 (tabele 2 i 3). Wykorzystanie danych z roku 2023, a nie 2024, umożliwia dodatkową analizę handlu z krajami ostatnich rozszerzeń (Egiptem, Etiopią, Iranem, ZEA i Indonezją) jeszcze przed ich dołączeniem do grupy, co pozwoli na wyciąganie wniosków dotyczących polityki rozszerzania formatu. Dla porównania w dalszej części artykułu zamieszczono analogiczne zestawienia dotyczące handlu w ramach AFTA (umowy o wolnym handlu w grupie ASEAN – tabela 4) oraz USMCA (umowy między USA, Meksykiem i Kanadą – tabela 5).

Z danych za rok 2018 widać, że handel badanych krajów z partnerami z BRICS co do zasady nie przekraczał udziału gospodarek partnerów w światowym PKB. Różnica ta była szczególnie widoczna, gdy z analizy wyłączano Chiny. Bez ich uwzględnienia wielkość handlu z pozostałymi uczestnikami formatu była dla każdego z analizowanych krajów niższa, niż wynikałoby to z udziału partnerów handlowych z BRICS w światowym PKB (w przypadku Rosji nawet trzykrotnie). Jest to zgodne z tzw. modelem grawitacyjnym, według którego za wolumen handlu między krajami odpowiada przede wszystkim odległość geograficzna oraz wielkość ich gospodarek, a członkowie BRICS to poza Chinami i Indiami gospodarki średnie lub małe, położone na różnych kontynentach i niemające wspólnych granic. W roku 2018 spoiwem BRICS w handlu zagranicznym były więc jedynie Chiny i można jednoznacznie stwierdzić, że na poziomie handlowym blok ten zorganizowany był wokół nich. Jednocześnie wymiana z krajami BRICS miała niewielkie znaczenie dla samej ChRL, odpowiadając za ok. 5 proc. jej handlu zagranicznego. Zmiana sytuacji zauważalna jest po roku 2023, w którym udział partnerów z BRICS w handlu zagranicznym państw grupy co do zasady przekraczał udział analizowanych

51 Ze względu na dostępność danych analiza na tym poziomie będzie możliwa tylko dla Brazylii, Rosji, Indii, Chin i RPA. W stosunku do krajów przyjętych w ostatnich rozszerzeniach po 2024 r. bardziej wartościowe będzie prześledzenie, czy istniejące stosunki handlowe wpływały na kierunki rozszerzenia.

krajów partnerskich w światowym PKB. Przyczyną tej sytuacji była jednak nie spontaniczna integracja ekonomiczna ze względu na wspólne uczestnictwo w BRICS, ale przede wszystkim zerwanie więzi gospodarczych między Rosją a krajami Zachodu i zintensyfikowanie jej relacji handlowych z krajami BRICS – nie tylko Chinami, ale również Indiami. Wskazuje na to fakt, że w roku 2023 efekt BRICS wciąż był mało zauważalny w handlu między Brazylią, Indiami i RPA. Oznacza to, że cel polegający na zwiększaniu wymiany handlowej został częściowo spełniony, choć nie z powodu kompletności gospodarczej, a pogarszania się relacji niektórych członków bloku z ich tradycyjnymi partnerami handlowymi na Zachodzie.

Analiza danych krajów BRICS+ za rok 2023 pozwala zauważyć, że czynnik BRICS+, zarówno z uwzględnieniem Chin, jak i z ich wyłączeniem, jest dużo bardziej widoczny w przypadku krajów nowych rozszerzeń niż dotychczasowych uczestników formatu. Handel z partnerami z BRICS+ jest co do zasady o kilkadziesiąt procent większy niż ich udział w światowym PKB. Zjawisko to może być częściowo tłumaczone odcięciem Rosji od jej tradycyjnych partnerów handlowych i przystąpieniem do formatu ZEA – kraju o stosunkowo niskim PKB całkowitym, ale wysokim PKB *per capita* i obrotach handlowych, który jest ważnym dostawcą surowców energetycznych na rynek Indii. Wobec tego, że dane dotyczą okresu przed przystąpieniem nowych krajów do formatu, należy stwierdzić, że nowe rozszerzenia BRICS odpowiadają już istniejącym stosunkom gospodarczym.

Dla uzupełnienia analizy pożyteczne będzie porównanie rozwoju handlu w ramach BRICS z blokami opierającymi się na sformalizowanej współpracy (tj. obejmującymi umowy o wolnym handlu), u podstaw których leżało dążenie do integracji gospodarczej, a nie przyczyny polityczne. Wybrane zostały do tego umowy ASEAN FTA (AFTA) oraz USMCA. Pierwsza jest dobrym przykładem do porównania z formatem BRICS, gdyż w momencie jej zawarcia handel między członkami ASEAN był niewielki, a zaledwie kilka lat wcześniej tworzenie unii celnej uznawano za niekorzystne⁵². USMCA jest zaś podobne do BRICS ze względu na obecność jednego dominującego uczestnika i szeregu mniejszych. Należy zaznaczyć, że porównanie to ma charakter ilustracyjny – różnice między omawianymi blokami są bowiem bardzo głębokie – ale ze względu na skalę różnicy ilościowej pozostaje pożyteczne.

52 P. Bowles, *ASEAN, AFTA, and the „New Regionalism”*, „Pacific Affairs” 2019, vol. 92, No. 3, s. 220.

Tabela 1. Handel w ramach BRICS w 2018 r.

Kraj	Wartość handlu z partnerami z BRICS (mld dol.)	Udział handlu z partnerami z BRICS w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS w światowym PKB	Udział handlu z partnerami z BRICS z wyłączeniem Chin w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS z wyłączeniem Chin w światowym PKB
Brazylia	116,83	26,73%	21,48%	3,67%	5,49%
Rosja	119,59	17,16%	21,78%	1,59%	5,79%
Indie	116,49	13,66%	20,58%	2,55%	4,59%
Chiny	241,20	5,36%	7,70%	x	x
RPA	53,22	24,25%	23,22%	6,93%	7,23%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Observatory of Economic Complexity oraz Banku Światowego

Tabela 2. Handel w ramach BRICS w 2023 r.

Kraj	Wartość handlu z partnerami z BRICS (mld dol.)	Udział handlu z partnerami z BRICS w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS w światowym PKB	Udział handlu z partnerami z BRICS z wyłączeniem Chin w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS z wyłączeniem Chin w światowym PKB
Brazylia	190,44	31,32%	22,38%	4,43%	5,62%
Rosja	322,39	53,55%	22,52%	13,85%	5,77%
Indie	243,81	22,00%	21,06%	9,09%	4,31%
Chiny	597,30	10,65%	7,67%	x	x
RPA	72,90	28,37%	24,07%	8,25%	7,31%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Obserwatorium of Economic Complexity oraz Banku Światowego

Tabela 3. Handel w ramach BRICS i krajów późniejszych rozszerzeń w 2023 r.

Kraj	Wartość handlu z partnerami z BRICS+ (mld dol.)	Udział handlu z partnerami z BRICS+ w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS+ w światowym PKB	Udział handlu z partnerami z BRICS+ z wyłączeniem Chin w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów BRICS+ z wyłączeniem Chin w światowym PKB
Brazylia	206,467	33,96%	25,06%	7,07%	8,31%
Rosja	342,132	56,83%	25,20%	17,13%	8,45%
Indie	351,590	31,73%	23,74%	18,82%	6,99%
Chiny	880,350	15,69%	10,35%	x	x
RPA	84,450	32,86%	26,75%	12,74%	9,99%
Egipt	36,925	26,51%	26,73%	15,57%	9,98%
Etiopia	9,099	38,23%	26,95%	14,58%	10,20%
Iran	25,561	60,43%	26,73%	25,94%	9,97%
ZEA	223,900	30,18%	26,62%	14,78%	9,87%
Indonezja	184,520	35,69%	25,82%	9,89%	9,06%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Observatory of Economic Complexity oraz Banku Światowego

Tabela 4. Handel w ramach AFTA w 2023 r.

Kraj	Wartość handlu z partnerami z AFTA (mld dol.)	Udział handlu w ramach AFTA w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów AFTA w światowym PKB
Brunei	6,6620	34,46%	3,56%
Indonezja	106,3260	20,57%	2,28%
Malezja	160,0450	24,40%	3,20%
Filipiny	52,3330	21,99%	3,16%
Singapur	177,1845	23,50%	3,10%
Tajlandia	120,3420	19,60%	3,09%
Wietnam*	84,6990	12,07%	3,17%
Laos*	9,7910	58,42%	3,56%
Mjanma	14,4075	31,19%	3,51%
Kambodża	18,4930	28,49%	3,53%

* Odnośnie do dwustronnej wymiany handlowej między Wietnamem i Laosem wykorzystano najnowsze dostępne dane pochodzące z 2022 r.

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Obserwatori Economic Complexity oraz Banku Światowego

Tabela 5. Handel w ramach USMCA w 2023 r.

Kraj	Wartość handlu z partnerami z USMCA (mld dol.)	Udział handlu w ramach USMCA w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów USMCA w światowym PKB	Wartość handlu z partnerami z USMCA z wyłączeniem USA (mld dol.)	Udział handlu w ramach USMCA z wyłączeniem USA w całkowitej wartości handlu zagranicznego	Udział pozostałych krajów USMCA z wyłączeniem USA w światowym PKB
USA	1378,00	28,35%	3,70%	x	x	x
Kanada	720,76	65,11%	27,80%	41,76	3,77%	1,69%
Meksyk	740,76	65,50%	28,12%	41,76	3,69%	2,02%

Źródło: oprac. własne na podstawie danych Obserwatorium of Economic Complexity oraz Banku Światowego

Integracja handlowa w ramach AFTA oraz USMCA jest wyraźnie głębsza niż w ramach BRICS. Udział handlu z partnerami w ramach AFTA w całkowitym handlu zagranicznym jego poszczególnych uczestników przekracza ich udział w światowym PKB od ok. 4 razy w przypadku Wietnamu do nawet 16 razy w przypadku Laosu. W przypadku USMCA udział handlu poszczególnych członków w ramach bloku w ich całkowitej wymianie zagranicznej również zasadniczo przekracza udział partnerów w światowym PKB. Ze względu na dogodne położenie geograficzne oraz integrację instytucjonalną obu bloków nie jest to zaskakujące. Dobrze jednak pokazuje odmiennosc BRICS, gdzie współpraca gospodarcza jest przede wszystkim pochodną celów politycznych (np. zwrotu Rosji w stronę przyjaznych krajów po agresji na Ukrainę), od formatów faktycznie handlowych, w których pogłębianie integracji motywowane jest względami gospodarczymi.

Wnioski i perspektywy

Przeprowadzona analiza pokazuje, że grupa BRICS nie zdołała zdefiniować nadrzędnego celu swojego działania i ma trudności nawet ze wskazywaniem realistycznych celów szczegółowych. Zrealizowane inicjatywy są nieadekwatne do jej potencjału gospodarczego i demograficznego, a także do działań podejmowanych przez jej uczestników indywidualnie. BRICS nie jest platformą integracji gospodarczej i ma niewielkie szanse, by taką się stać. Choć intensywność wymiany handlowej między członkami grupy zwiększa się, to prawdopodobnie wynika to z kwestii politycznych i polityki rozszerzeń podążającej za istniejącymi stosunkami gospodarczymi, a nie integracji zmierzającej do optymalnych korzyści gospodarczych. Należy więc uznać, że BRICS formułuje i realizuje jedynie ograniczone cele pozytywne. Ze względu na niską spójność polityczną i gospodarczą bardzo ograniczony jest również potencjał sformułowania oraz realizowania w grupie wspólnych i ambitnych celów pozytywnych.

Zgodnie z założeniem przyjętym na wstępie należy uznać, że członków BRICS spaja przede wszystkim cel negatywny, rozumiany jako sprzeciw wobec zdominowanego przez Zachód porządku międzynarodowego. Ze względu na brak identyfikowalnego wspólnego celu pozytywnego oraz brak skoordynowanej i ambitnej współpracy przy jednoczesnym relatywnie wysokim stopniu zgodności krytycyzmu wobec istniejącego ładu między-

narodowego grupa ta powinna być zatem postrzegana jako format negatywny. Ostatnie rozszerzenia, dokonywane przy aprobacie Chin i doniesieniach o ostrożnym stosunku innych krajów formatu, sugerują, że BRICS może się przesuwac w kierunku pozycji antyzachodnich, a nie niezaangażowanych. Będzie temu towarzyszyć wzrost heterogeniczności grupy, a jednocześnie zwiększenie roli Chin.

Różnice między uczestnikami BRICS+ powodują, że mimo czynionych niekiedy porównań już dzisiaj grupa ta nie ma potencjału do odgrywania roli analogicznej do G7 jako ambitnego formatu skupiającego państwa podobne politycznie i gospodarczo, a co za tym idzie – mające wiele wspólnych pozytywnych interesów. Możliwe jest przekształcenie BRICS w format podobny do 16+1, w którym mieliśmy do czynienia z bilateralnym multilateralizmem – sytuacją, gdzie w formule z założenia wielostronnej kluczowe były indywidualne relacje każdego uczestnika z Chinami⁵³. O ile szansa na realizację ambitnych inicjatyw całej grupy BRICS spada, o tyle układ taki wzmacniałby pozycję Pekinu. Możliwe byłoby również zawiązywanie tam koalicji chętnych w konkretnych celach, a także rozwijanie na szczytach stosunków dwustronnych bez przyciągania uwagi państw Zachodu. Wszystko to łącznie sugeruje, że rozszerzenia BRICS, choć obniżyły i tak niski potencjał grupy do podejmowania wspólnych działań, zwiększą jej przydatność jako narzędzia najsilniejszego uczestnika, tj. Chin, w realizacji celów polityki zagranicznej, w tym w rywalizacji z USA i Zachodem.

W dalszych badaniach pożyteczne byłoby przeprowadzenie dokładniejszych analiz gier politycznych w ramach BRICS. Będzie to utrudniać słaba dostępność wiarygodnych źródeł, niemniej w związku z ambitnymi działaniami rozszerzeniowymi ilość informacji w polu badawczym może rosnać. W analizach takich szczególnie ważne byłoby obserwowanie podziałów w ramach grupy i zróżnicowanego wpływu na jej działania ze strony krajów postulujących niezaangażowanie oraz jednoznacznie antyzachodnich.

53 J. Szczudlik, *BRICS Members Should Heed Lessons from China's „16+1” Platform*, „The Diplomat” [online], 31 X 2024 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://thediplomat.com/2024/10/brics-members-should-heed-lessons-from-chinas-161-platform>>.

Bibliografia

- Agarwal M., Kumar S., *BRICS Countries' Increasing Role in the World Economy, Including Institutional Innovation*, „BRICS Journal of Economics” 2023, vol. 4, No. 2.
- Agreement between BRICS Development Banks*, BRICS, New Delhi, 29 III 2012: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-devbank-agreement.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].
- Agreement on the New Development Bank. July 15, 2014, Fortaleza, Brazil*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 1 XI 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-bank.html>>.
- Batista P. N. Jr., Wade R. H., *Will the IMF Survive to 100?*, „Brazilian Journal of Political Economy” 2025, vol. 45, No. 2.
- A Better Bank for a Better World. Annual Report 2024*, World Bank Group, Washington 2024: <<https://bit.ly/WBAR2024MainReportEN>> [dostęp: 1 XI 2025].
- Bowles P., ASEAN, AFTA, and the „New Regionalism”, „Pacific Affairs” 2019, vol. 92, No. 3.
- Brasilia Declaration. 11th BRICS Summit*, BRICS, [Brasília], 14 XI 2019: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/191114-brasilia.html>> [dostęp: 21 IX 2025].
- „BRICS and Africa: Partnership for Development, Integration and Industrialisation”. eThekwini Declaration*, BRICS, Durban, 27 III 2013: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/130327-statement.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].
- The BRICS Bloc Is Riven with Tensions*, „The Economist” [online], 17 VIII 2023 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://www.economist.com/international/2023/08/17/the-brics-are-getting-together-in-south-africa>>.
- Burakowski A., *New Development Bank – jedyna wspólna organizacja grupy BRICS*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1: <<https://doi.org/10.35757/SM.202578.1.08>> [dostęp: 30 I 2026].
- The Chair's Summary of the Extraordinary Joint Meeting of BRICS Leaders and Leaders of the Invited BRICS Members on the Situation in the Middle East with Particular Reference to Gaza. November 21, 2023*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 21 XI 2023 [dostęp: 28 X 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/231121-chairs-summary.html>>.
- China and the WTO: A Twenty-Year Assessment*, ed. H. Gao, D. Raess, K. Zeng, Cambridge University Press, Cambridge 2023.
- China Says It Wants to Expand BRICS Bloc of Emerging Economies*, „Reuters” [online], 19 V 2022 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://www.reuters.com/world/china/china-says-it-wants-expand-brics-bloc-emerging-economies-2022-05-19>>.
- Democracy Index 2024: What's Wrong with Representative Democracy?*, ed. J. Hoey, The Economist Intelligence Unit, 2025: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024#mktoForm_anchor> [dostęp: 5 XI 2025].
- Dzierżanowski P., *Nierównowagi w gospodarce ChRL a napięcia w relacjach z USA*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78 nr 1: <<https://doi.org/10.35757/SM.202578.1.05>> [dostęp: 30 I 2026].

- Dzierżanowski P., *Wpływ chińskiego kapitału na państwa rozwijające się*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 22 XI 2023 (Biuletyn, 173 (2794)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20\(2794\)%2022%20listopada%202023%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20(2794)%2022%20listopada%202023%20r.pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].
- Dzierżanowski P., Przychodniak M., *Gospodarcze wsparcie ChRL dla Rosji po inwazji na Ukrainę*, Warszawa, styczeń 2025 (Raport PISM): <https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Raport/Raport%20Gospodarcze%20owsparcie%20ChRL%20dla%20Rosji%20po%20inwazji%20na%20Ukrain%20C4%099_.pdf> [dostęp: 30 I 2026].
- Fourth BRICS Summit: Delhi Declaration. New Delhi, March 29, 2012*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 29 III 2012 [dostęp: 28 X 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-delhi-declaration.html>>.
- Hooijmaaijers B., *The Internal and External Institutionalization of the BRICS Countries: The Case of the New Development Bank*, „International Political Science Review” 2022, vol. 43, No. 4.
- International Monetary Fund Handbook*, ed. B. Fritz-Krockow, P. Ramlogan, International Monetary Fund, [b.m.w.] 2007: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/imfhb/eng/handbook.pdf>> [dostęp: 30 I 2025].
- Iwanek K., *Indie wobec pogłębiającego się partnerstwa Chin i Rosji*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.09>> [dostęp: 30 I 2026].
- Joint Statement of the BRIC Countries' Leaders. Yekaterinburg, Russia, June 16, 2009*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 16 VI 2009 [dostęp: 5 IX 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/090616-leaders.html>>.
- Kacprzyk A., *Rosja wzmacnia nuklearne zastraszanie NATO*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 4 IX 2024 (Biuletyn, 129 (2939)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20129%20\(2939\)%204%20wrze%20C5%09Bnia%202024%20r\(1\).pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20129%20(2939)%204%20wrze%20C5%09Bnia%202024%20r(1).pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].
- Kovarczina O., Maggetti M., *Stakeholder Participation Reforms in Global Finance Governance*, [w:] *Rethinking Participation in Global Governance*, ed. J. Pauwelyn, M. Maggetti, T. Büthe, A. Berman, Oxford University Press, Oxford 2022.
- Lorenz W., *Chiny jako wyzwanie dla NATO – wpływ na kolektywną obronę Sojuszu*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 15 IX 2022 (Biuletyn, 150 (2569)): <[https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20150%20\(2569\)%2015%20wrze%20C5%09Bnia%202022%20r\(1\).pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20150%20(2569)%2015%20wrze%20C5%09Bnia%202022%20r(1).pdf)> [dostęp: 1 XI 2025].
- Lukin A., Xuesong F., *What Is BRICS for China?*, „Strategic Analysis” 2019, vol. 43, No. 6.
- Nach M., Ncwadi R., *BRICS Economic Integration: Prospects and Challenges*, „South African Journal of International Affairs” 2024, vol. 31, No. 2.
- New Development Bank*, „BRICS Brazil 2025” [online], 2 I 2025 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://brics.br/en/about-the-brics/new-development-bank>>.

- Nichols M., *U.S. Stops U.N. from Recognizing a Palestinian State through Membership*, „The New York Times” [online], 18 IV 2024 [dostęp: 28 X 2025]: <<https://www.nytimes.com/2024/04/18/world/middleeast/palestinian-statehood-un-veto.html>>.
- Nurhayati D., Ahzab M. S., Sudarwati N., *The Role of BRICS Countries in Global Cooperation and Contribution to World Economic Stability, Digital Innovation*, „International Journal of Management” 2025, vol. 2, No. 4.
- O’Neill J., *Building Better Global Economic BRICS*, Goldman Sachs, [b.m.w.] 30 XI 2001 (Global Economics Paper, 66): <<https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>> [dostęp: 28 VIII 2025].
- Patrick S., Hogan E., Stuenkel O., Gabuev A., Tellis A. J., Tong Zh., Carvalho G. de, Gruzd S., Hamzawy A., Kebret E., Noor E., Sadjadpour K., Al-Ketbi E., Mijares V., Eguegu O., Sager A., Yabi G., Ülgen S., Nguyen T., *BRICS Expansion and the Future of World Order: Perspectives from Member States, Partners, and Aspirants*, „Carnegie Endowment for International Peace” [online], 31 III 2025 [dostęp: 4 XI 2025]: <<https://carnegieendowment.org/research/2025/03/brics-expansion-and-the-future-of-world-order-perspectives-from-member-states-partners-and-aspirants?lang=en>>.
- Przychodniak M., *BRICS jako narzędzie polityki zagranicznej Chin*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 28 II 2025 (Biuletyn, 23 (3026)): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2023%20\(3026\)%2028%20lutego%202025%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2023%20(3026)%2028%20lutego%202025%20r.pdf)> [dostęp: 14 X 2025].
- Report on NDB’s Development Results – First Edition*, New Development Bank, Shanghai, December 2024 (Evaluation Lens, 13): <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2025/04/First-Edition_-Report-on-NDBs-Development-Results_Lens_EN.pdf> [dostęp: 1 XI 2025].
- Rethinking Participation in Global Governance*, ed. J. Pauwelyn, M. Maggetti, T. Büthe, A. Berman, Oxford University Press, Oxford 2022.
- Rio de Janeiro Declaration: Strengthening Global South Cooperation for a More Inclusive and Sustainable Governance*, BRICS, Rio de Janeiro, 6 VII 2025: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/250706-declaration.html>> [dostęp: 28 X 2025].
- [Seventh] VII BRICS Summit: 2015 Ufa Declaration. Ufa, Russia, July 9, 2015, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 9 VII 2015 [dostęp: 28 X 2025]: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/150709-ufa-declaration_en.html>.
- [Sixteenth] XVI BRICS Summit Kazan Declaration. „Strengthening Multilateralism for Just Global Development and Security”, BRICS, Kazan, 23 X 2024: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/241023-Kazan_Declaration_FINAL.pdf> [dostęp: 3 IX 2025].
- Strategy for BRICS Economic Partnership 2025*, BRICS, [b.m.w.], 17 XI 2020: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/2020-strategy-1148155.pdf>> [dostęp: 28 X 2025].
- Stuenkel O., *The BRICS and the Future of Global Order*, Lexington Books, Lanham–Boulder–New York–London 2015.

- Szczudlik J., *BRICS Members Should Heed Lessons from China's „16+1” Platform*, „The Diplomat” [online], 31 X 2024 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://thediplomat.com/2024/10/brics-members-should-heed-lessons-from-chinas-16-1-platform>>.
- Treaty for the Establishment of a BRICS Contingent Reserve Arrangement. July 15, 2014, Fortaleza, Brazil*, „University of Toronto. BRICS Information Centre” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 1 XI 2025]: <<http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-treaty.html>>.
- [*Twenty Twenty-Four*] *2024 Report to Congress on China's WTO Compliance*, United States Trade Representative, [b.m.w.], January 2025: <<https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2025/2024USTRReportCongressonChinaWTOCompliance.pdf>> [dostęp: 30 I 2026].
- UK, *Canada, and Australia Recognize the State of Palestine*, „Le Monde” [online], 21 IX 2025 [dostęp: 28 X 2025]: <https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/09/21/uk-canada-and-australia-recognize-the-state-of-palestine_6745607_4.html>.
- UN *Security Council Reform: What the World Thinks*, ed. S. Patrick, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 28 VI 2023: <https://assets.production.carnegie.fusionary.io/static/files/Patrick_et_al_UNSC_Reform_v2_1.pdf> [dostęp: 24 X 2025].
- Vietnam Joins BRICS as a Partner Country*, „BRICS Brazil 2025” [online], 13 VI 2025 [dostęp: 1 XI 2025]: <<https://brics.br/en/news/vietnam-joins-brics-as-a-partner-country>>.
- What Is the BRICS Group, and Why Is It Expanding?*, „Council on Foreign Relations” [online], 18 X 2024 [dostęp: 9 X 2025]: <<https://www.cfr.org/backgrounders/what-brics-group-and-why-it-expanding>>.
- World Bank Open Data*, „World Bank Group” [online, dostęp: 1 XI 2025]: <<https://data.worldbank.org/>>.
- Wso A. A., Mahmood R. M., *The Role of BRICS in Reshaping the Global Order: Confronting Western Hegemony in a Multipolar World*, „European Scientific Journal” 2025, vol. 21, No. 17.
- Wu H., Grigorescu A. V., *The Evolution of the Chinese Position on UN Security Council Reform: Changes in Power and Normative Strategies*, „The Pacific Review” 2025, online first: <<https://doi.org/10.1080/09512748.2025.2555917>> [dostęp: 30 I 2026].
- Würdemann A. I., *The BRICS Contingent Reserve Arrangement: A Subversive Power against the IMF's Conditionality?*, „The Journal of World Investment & Trade” 2018, vol. 19, No. 3.
- Zaręba Sz., *Izrael zobowiązany do zapobieżenia ludobójstwu w Strefie Gazy*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, [Warszawa], 29 I 2024 (Komentarz, 3/2024): <[https://pism.pl/webroot/upload/files/Komentarz/Komentarz%20PISM%20nr%203-2024\(1\).pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Komentarz/Komentarz%20PISM%20nr%203-2024(1).pdf)> [dostęp: 28 X 2025].